

ЛЕБЕДЕВ Сергій Олексійович (02. 11. 1902, м. Нижній Новгород, Росія — 03. 07. 1974, Москва) — фахівець у галузі електротехніки, автоматики та обчислювальної техніки. Доктор технічних наук (1939), академік АН УРСР (1945) та СРСР (1953). Ленін. (1966) та Сталін. (1950) премії, Державна премія СРСР (1969). Закін. Моск. вище тех. училище (1928), викладав у ньому. Одночасно працював м. н. с., невдовзі очолив групу, потім — лаб. електрич. машин, від 1936 — відділ автоматики Всесоюз. електротех. інституту. 1930 після виокремлення електротех. факультету Моск. вищого тех. училища у Моск. енергет. інститут став його викл., а від 1936 — проф. 1946 — директор Ін-ту енергетики АН УРСР; 1947–51 — директор, 1947–50 — зав. лаб. моделювання та обчислюв. техніки Ін-ту електротехніки АН УРСР (обидва — Київ); від 1950 — в Інституті точної механіки та обчислюв. техніки АН СРСР (Москва): 1953–73 — директор; одночасно 1952–74 — завідувач кафедри електрон. обчислюв. машин Моск. фіз.-тех. інституту. Дослідж. присвячені проблемам створення потуж. об'єднаних енергосистем, їх стійкості та автоматизації. Один із провід. учених у галузі обчислюв. техніки. 1977 Президією АН УРСР засн. премію ім. Л. 1936 керував створенням моделі мереж змін. струму. 1939 дослідив підвищення статич. стійкості електропередачі за рахунок використання електрон. регулятора напруги генератора, який не має зони нечутливості. Довів, що використання у законі регулювання не тільки відхилення, а й першої та другої похідних відхилення напруги забезпечує стійкість дальньої електропередачі на підвищеному рівні. 1940 побудував аналогову модель надпотужнішої тисячокілометр. лінії електропередачі. 1945 створив першу в СРСР електрон-

ну аналогову обчислюв. машину для рішення систем диференцій. рівнянь. Довів, що штучну стійкість дальньої електропередачі можна забезпечити компаудуючим регулюванням за кутом ротора генератора. 1948 узагальнив ідеї про введення в закон регулювання чи компаудування похідних від відхилення відповід. параметрів, на основі чого створ. регулятори збудження сильної дії потужності синхрон. машин. 1948–49 розробив осн. принципи побудови та структуру ЕОМ, впровадив принцип розпаралелювання обчислюв. процесу. Під його керівництвом 1949–51 створ. та введено в експлуатацію першу в СРСР і Європі Малу ЕОМ (МЕОМ) з програмою, що зберігалася в пам'яті. МЕОМ спроектована як машина паралельно-последов. дії (арифмет. устрій — паралел. дії, пам'ять — последовної). Велика ЕОМ (1953) побудована як ЕОМ паралел. дії. У наступ. ЕОМ додалися сумісна за часом робота засобів ЕОМ, конвеєр. спосіб виконання операцій, багато-процесорність та ін. Роботи, виконані Л. в роки перебування в Києві, заклали фундамент для подальшого швидкого розвитку комп'ютер. науки та техніки в Україні. Лабораторія Л., де створ. МЕОМ та підготовлено фахівців з обчислюв. техніки, стала базою для Обчислюв. центру (1957), згодом Інституту кібернетики НАНУ (1961). Під його керівництвом розроблено 15 супер-ЕОМ, починаючи з лампових та закінчуючи супер ЕОМ на інтеграл. схемах. 1976 у Києві на честь Л. названо вулицю; 1977 на будівлі Інституту електротехніки АН УРСР на вул. В. Чкалова (нині О. Гончара), № 55б (нині приміщення Інституту геол. наук НАНУ) і 2014 на будівлі лаб. моделювання та обчислюв. техніки (нині належить Свято-Пантелеймонів. жінін. монастирю, вул. Акад. Л., № 19) встановлено мемор. дошки.

Основні праці

Устойчивость параллельной работы электрических систем. 2-е изд. Москва; Ленинград, 1934 (співавт.); Быстродействующая электронная счетная машина Академии наук СССР. Ч. 1: Общее описание машин. Ч. 2: Методика производства операций; Малая электронная счетная машина АН УССР. Москва, 1952 (співавт.); Быстродействующие универсальные вычислительные машины // Мат. конф. «Пути развития сов. матем. машиностроения и приборостроения». Москва, 1956; Электронные вычислительные машины и обработка информации. (Международ. конф. в Дармштадте) // Вест. АН СССР. 1956. № 1; Электронные вычислительные машины // Сессия АН СССР по науч. проблемам автоматизации производства. Москва, 1957; Общее описание БЭСМ и методика выполнения операций. Москва, 1959 (співавт.); Арифметическое устройство и

устройство управления БЭСМ. Москва, 1960;
Запоминающее устройство БЭСМ-2. Москва, 1962; У
колыбели первой ЭВМ // Наука и жизнь. 1970. № 11.

Рекомендована література

1. Академік С. О. Лебедєв: Мат. наук. читань з циклу:

«Видатні конструктори України». К., 2003;

2. Комп'ютерний геній, що випередив час. У Києві
відкрито меморіальну дошку на честь академіка С. О.
Лебедєва // Світ. 2014. № 21-22.

Б. М. Малиновський

Бібліографічний опис:

Лебедєв Сергій Олексійович / Б. М. Малиновський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-53547>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).